

ФІЗИЧНА ОСВІТА У ФРАНЦІЇ

УДК 37. 015.31: 796.011. 1 (44) (045)

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТИВНІ ПРАКТИКИ У ШКОЛАХ ФРАНЦІЇ

Максименко А.П.
maksimap@ukr.net

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 01.10.2019. Рекомендовано до друку 01.11.2019.

Анотація. У статті охарактеризовано організацію фізичного та спортивного виховання у французьких закладах дошкільної, середньої та вищої освіти. Фізична підготовка і спортивні практичні заняття мають системний характер, запроваджені на всіх рівнях освіти – від материнських шкіл до закладів вищої освіти. Держава приділяє значну увагу розвитку спорту, вважаючи його запорукою здорової нації. Привабливість і популярність французьких закладів освіти значною мірою залежать від якості їхньої спортивної діяльності. У статті також розкрито основні положення Хартії про розвиток спорту в університетах Франції.

Ключові слова: фізичне виховання, спорт, спортивні практики, фізична культура, спортивні асоціації, студентське життя.

Максименко А. П. Киевский национальный лингвистический университет

Физическое воспитание и спортивные практики в школах Франции

Аннотация. В статье рассматривается организация физического и спортивного воспитания во французских дошкольных, средних и высших учебных заведениях. Физическая подготовка и спортивные практические занятия носят системный характер, существуют на всех уровнях образования – от материнских школ до высших учебных заведений. Государство уделяет значительное внимание развитию спорта, считая его залогом здоровой нации. Привлекательность и популярность французских учебных заведений в большой степени зависят от качества их спортивной деятельности. В статье также раскрыты основные положения Хартии о развитии спорта в университетах Франции.

Ключевые слова: физическое воспитание, спорт, спортивные практики, физическая культура, спортивные ассоциации, студенческая жизнь.

Maksymenko A. Kyiv National Linguistic University

Physical Education and Sports Practices in Schools of France

Abstract. Introduction. The issues of physical education and sports training organization in educational institutions become relevant in the context of permanent improvement of the educational system of Ukraine and the increase of international mobility. Most researchers consider the current physical education system to be unable to provide the necessary enhance of physical training, health, students' motivation to exercise. **Purpose.** To study and analyse the experience of organizing and providing physical and sports education in public educational institutions of different levels in France in order to use their positive practices in Ukrainian educational institutions. **Methods.** Reviewing the relevant studies on the problem as well as the methods of comparison and analysis of information were applied. **Results.** The results of the analysis make it possible to conclude that physical education as a form of training in French institutions is mandatory, which is provided by the curriculum. Physical education assists healthy development and physical activity, allowing students to better understand the human body, as well as improving knowledge of safety rules, the physical risks of team behavior, and their own physical safety. It develops aesthetic and humanistic values, promotes a competitive sport among students, gives new meaning to the concept of “community life”. In the long run, good physical fitness becomes an important component in achieving equal prospects, contributes to young citizens education. A well-developed university sports complex is one of the criteria for choosing a university by future students and employees. **Conclusion.** The analysis presented in the article allows us to state that physical education and sports practices in French education are of a systemic nature and implemented at all levels of education – from nursery schools to tertiary education.

Central, as well as local authorities, pay considerable attention to sports education, regarding it a basic requirement for a Healthy Nation. The attractiveness and popularity of higher education institutions largely depend on the availability of all necessary sports facilities for the physical and sports development of the university community members.

Key words: physical education, sport, sports practices, physical culture, sports associations, student life.

Постановка проблеми. У сучасних умовах перманентного вдосконалення функціонування системи освіти України, зростання міжнародної мобільності учасників освітнього процесу набувають актуальності питання організації й здійснення фізичного виховання та спортивної підготовки в закладах освіти. Особливо гостро постали завдання збереження та підтримки в належному стані спортивних споруд, забезпечення якісним сучасним обладнанням спортивних комплексів закладів вищої освіти, а також оновлення чи реорганізації кафедр фізичного виховання. Всі ці питання тісно пов'язані зі студентською молоддю, її фізичною культурою, збереженням здоров'я значної частини українського суспільства. Проте спостерігаємо певну кризу в національній системі фізичного виховання в закладах освіти, оскільки його розвиток не завжди відповідає сучасним запитам здобувачів освіти, міжнародним стандартам, рівню розвитку цього складника в системах вищої освіти європейських й інших високорозвинених країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуку шляхів і засобів покращення діяльності закладів вищої освіти в царині фізичного виховання студентської молоді присвятили свої дослідження українські науковці Л. В. Волкова, Т. Ю. Круцевич, О. Г. Томащук та ін. Зокрема, В. В. Гусак, розглядаючи проблеми фізичного виховання студентів, пропонує шляхи оновлення змісту і форм фізичного виховання на основі конверсії елементів навчально-тренувального процесу. Н. Ю. Довгаль досліджує проблеми фізичного виховання студентської молоді в процесі позааудиторної спортивно-масової роботи, пропонує базові моделі проведення занять із фізичного виховання, форми заохочення студентів до активної участі у спортивно-масовій роботі. Л. С. Ібрагімова окреслює провідні напрями вдосконалення системи фізичного виховання здобувачів вищої освіти, виокремлює види спорту, що найбільше цікавлять сучасну молодь. Слід зазначити, що більшість науковців доходять висновку про те, що чинна система фізичного виховання не може забезпечити необхідне підвищення рівня фізичної підготовки, здоров'я, мотивацію учнів і студентів до занять із фізичної підготовки та спорту. Тому ставимо за **мету** дослідити французький досвід організації й здійснення фізичного і спортивного виховання в державних закладах освіти різного рівня з перспективою використання їхніх позитивних практик у діяльності українських закладів освіти.

Основні результати дослідження. Фізичне виховання як вид навчальної діяльності у французьких дошкільних закладах (материнських школах) є обов'язковим, що передбачено навчальними планами і програмами. У дошкільному віці в дітей розвивають моторні навички, які базуються на фундаментальних діях: переміщення (ходити, бігати, стрибати); рівноваги (триматися на одній нозі); кидати і ловити предмети тощо.

Початкова школа покликана підтримувати фізичний розвиток дитини, сприяти можливостям розширювати простори та місця розвитку її навичок, що допоможуть пізнати і знати самого себе, розвивати власні фізичні здібності, які сприятимуть утвердженню й урізноманітненню емоцій і почуттів, викликатимуть бажання розвиватися, спілкуватися та гратись у групі. Дитина також вчиться діяти спільно зі своїми однолітками, бере участь у колективних іграх, танцях, співах тощо. Усі ці компетентності набуваються шляхом практичної фізичної діяльності. Вони сприяють зосередженню дитячих зусиль і надають їм смисл: стрибати в довжину – це атлетична діяльність, яка відрізняється від стрибків через снаряд з приземленням на ноги (гімнастична вправа). Виконання фізичних вправ, досягнуті результати спонукають учнів до висловлення відчуттів, пережитих емоцій і вражень.

У початкових школах навчальними планами передбачено три години щотижня на фізичне виховання. Його метою є розвиток здібностей моторики та практична фізична, спортивна й артистична діяльність. Фізичне виховання сприяє розвитку здоров'я, даючи школярам змогу краще знати тіло людини, а також покращує знання правил безпеки, фізичних ризиків поведінки у колективі, правил власної фізичної безпеки й оточення.

Шкільне спортивне виховання розвиває естетичні й гуманістичні цінності, популяризує великий спорт з-поміж учнів. Воно відіграє значну роль у залученні молоді до професійного спорту, наповнює змістом поняття “життя в колективі” тощо. Зрештою хороша фізична підготовка стає важливим складником досягнення рівних перспектив, сприяє вихованню молодих громадян республіки.

Значна кількість різних видів спортивної та фізичної діяльності залежно від людських і технічних ресурсів закладу кожного року пропонується на вибір учням початкових шкіл: атлетика, плавання, адаптація до навколишнього середовища, орієнтація на місцевості, скелолозіння, кінний спорт, ковзани, парусний спорт, байдарки, теніс, боротьба, баскетбол, футбол, гандбол, волейбол, танці, художня гімнастика, акробатика тощо. Кожен із запропонованих модулів зорієнтований на здобуття нових знань і практичних навичок. Проте плавання з-поміж усіх видів спорту має пріоритетність, оскільки перед навчальними закладами стоїть таке завдання: кожен учень зобов'язаний оволодіти кількома видами плавання до кінця навчання в коледжі.

Загалом навчальними планами початкової школи передбачено 108 годин на рік на фізичне і спортивне виховання, водночас кожна школа має право вдосконалювати навчальні плани і збільшувати кількість навчальних годин на фізвиховання.

У більшості початкових шкіл існують спортивні шкільні асоціації, проте вони не є обов'язковими. Учні, які займаються якимось із видів спорту, мають право вступити до такої шкільної асоціації. До її складу також можуть входити педагоги, вихователі та батьки. Спортивна асоціація має за мету і завдання покращувати шкільне життя учнів та їхню успішність. Залучення школярів до спортивних асоціацій, до участі у змаганнях робить їх відповідальними, дисциплінованими, сприяє розвитку автономності й ініціативності у прийнятті рішень.

У системі початкової освіти Франції діє спортивний союз початкових шкіл (USED – union sportive de l'enseignement du premier degré), який об'єднує асоціації початкових шкіл. До його складу входять 830 000 членів і близько 13 200 закладів освіти. Школярі та спортивні організації широко задіяні у проведенні великих спортивних змагань, чемпіонатів із різних видів спорту тощо. Така участь позитивно впливає на розвиток шкільного фізичного виховання та стимулює діяльність місцевих спортивних об'єднань (Jeunesse).

У неповній середній школі – коледжі – учні обов'язково відвідують уроки з фізичної культури та спорту. Навчальними планами передбачено 4 години фізичної підготовки у 6-ому класі і 3 години у 5-3-их класах щотижня. Оцінка з цієї дисципліни виставляється в державному атестаті про неповну середню освіту за результатами поточного контролю. На державному рівні міністерством освіти пропонується перелік різних видів спорту, які необхідно практикувати. Окрім цього, академії та місцеві громади можуть пропагувати власні додаткові види фізичного виховання. Особливу увагу в колежах, як і в початковій школі, приділяють плаванню – всі учні мають оволодіти навичками плавання і знати правила поведінки на воді.

Заняття з фізичної і спортивної підготовки дають учням змогу покращити здобуті навички та їхню ефективність. Підлітки вчать поважати правила та норми, беручи участь у різних проектах, відчувають особисту відповідальність, пізнають самих себе, а також вчать захищатися та обстоювати власні досягнення. Учні коледжів, які мають бажання займатись певними видами спорту, можуть вступати до спортивної шкільної асоціації. Вона обов'язково,

на відміну від початкових шкіл, створюється і діє в кожному коледжі. Її головним завданням є покращення успішності учнів і поживлення шкільного життя. Спортивна асоціація коледжу пропонує кожному практикувати один або кілька видів спорту протягом навчального року 3 години на тиждень, зазвичай, в середу після обіду.

Залучення учнів коледжів до діяльності спортивних асоціацій, до організації спортивних змагань особливо підтримуються і стимулюються державою та виконавчими органами влади різних рівнів. Так, у коледжі з числа учнів призначають віцепрезидента спортивної асоціації. Це сприяє розвитку відповідальності, стимулює ініціативу й самостійність молоді в прийнятті рішень.

У середній ланці освіти діє національний союз шкільного спорту (union nationale du sport scolaire), який об'єднує асоціації державних і приватних середніх навчальних закладів, які цього бажають. У 2013-2014 навчальному році він налічував у своєму складі 9 561 асоціацію, у його діяльності брали участь близько 33 000 учителів фізичної та спортивної підготовки (Jeunesse).

Здібні й умотивовані учні коледжів мають можливість займатися спортом поглиблено в шкільних спортивних секціях за розкладом і відповідно до затвердженої програми. Для того, щоб успішно діяла та чи інша секція, навчальний заклад має укласти договір про співпрацю з Французькою федерацією практичного спорту. Метою такої співпраці є зближення спортивного руху і національної освіти задля реалізації положень конвенції, підписаної у вересні 2013 року міністром освіти, міністром спорту і президентом Національного олімпійського комітету Франції. Заняття у спортивних секціях безкоштовні, вони проводяться, зазвичай, у другій половині дня вчителями фізичного і спортивного виховання коледжів або запрошеними дипломованими фахівцями. Коледжі, спортивні команди, вчителі можуть брати участь в організації та проведенні спортивних заходів високого рівня: кубків, чемпіонатів тощо. У кожному коледжі у вересні проводиться традиційний день шкільного спорту. Мета цього заходу – ознайомити учнів, батьків і шкільні колективи з діяльністю спортивних асоціацій і федерацій.

Старшою середньою школою у Франції є загальноосвітні і технологічні ліцеї. Усі ліцеїсти відвідують заняття з фізичної і спортивної підготовки 2 години на тиждень. Фізичне виховання сприяє різнобічному розвитку учнів завдяки широкому розмаїттю видів спорту, фізичної й артистичної діяльності. Воно значно впливає на фізичний стан і стан здоров'я ліцеїстів протягом усього життя, розвиває громадянські цінності. Для більшості з них це чи не єдиний вид рухової активності, що впливає на фізичний розвиток тіла. Спортивне і фізичне виховання прищеплює смаки до самостійної та систематичної практичної діяльності. Усі ліцеїсти у випускному класі складають екзамен з фізичного і спортивного виховання. Бажаючі поглиблено займатись спортом можуть записатися на додаткові факультативні заняття (3 години на тиждень) або до групи експедиційно-пошукового навчання (5 годин на тиждень у другому класі).

У ліцеях, так само як і в колежах, обов'язково діють спортивні асоціації, які інтегровані в освітній процес. Їхнім завданням визначено покращувати шкільне життя й успішність ліцеїстів. Спортивна асоціація ліцею пропонує 3 години на тиждень практичних занять із різних видів спорту. Така спортивна підготовка є додатковою і проводиться, зазвичай, після опівдня в середу. Залучення ліцеїстів до участі в діяльності асоціації має за мету виховати в них відповідальність, самостійність й ініціативність. Віцепрезидент спортивної асоціації призначається з числа кращих ліцеїстів.

Спортивна асоціація здійснює підготовку ліцеїстів до організаторської, арбітражної, менеджерської та репортерської діяльності. За кожним із напрямів видається диплом "Молодий працівник Національного союзу шкільного спорту". Ліцеї, так само як і коледжі, з метою популяризації фізичного виховання та спорту співпрацюють з різними спортивними організаціями і рухами, беруть участь в організації та проведенні спортивних змагань різного рівня.

У французьких закладах вищої освіти значна увага приділяється розвитку практичних видів спорту. Так, у 2016 році Конференція президентів університетів прийняла Хартію про розвиток спорту в університетах. Її підписали Міністерство національної освіти, Міністерство вищої освіти і науки, Конференція президентів університетів і Національне об'єднання директорів університетських служб з фізичного виховання і спорту.

У вищих закладах освіти під спортом розуміють заняття з фізичної й артистичної діяльності, які може запропонувати університет. Підписана Хартія стосується організації і розвитку практичного фізичного виховання і спорту університетської спільноти в межах одного університету або в їхніх об'єднаннях.

За останні десятиліття було зроблено кілька наукових доповідей, де спільною стала думка про те, що важливість спортивних практик першочергово полягає у підтримці стану здоров'я, соціальних зв'язків і професійної підготовки. Їх урахування в університетській політиці є одним з елементів привабливості й повноцінності французьких університетів. Наявність в університеті розвиненої спортивної бази позиціонує себе одним із критеріїв при виборі закладу вищої освіти майбутніми студентами та працівниками.

У статті L121-5 французького Кодексу про освіту зазначається, що спортивні практики є одночасно об'єктом навчання та засобом підготовки, і в цьому розумінні вони знаходять відгук у студентському житті, а також урахуються у програмах треступеневої вищої освіти – ЛМД. Держава організовує і визначає загальну рамку для практичних видів спорту університетів. Університетський спорт робить значний внесок в оновлення системи освіти, боротьбу з академічною неуспішністю, виховання здорового способу життя та громадянське виховання, зменшення соціальної та культурної нерівності (Legifrance).

Заклади вищої освіти організовують і розвивають практичне спортивне і фізичне виховання студентів і співробітників. Вони можуть законно шляхом укладання договорів між університетськими спортивними асоціаціями і спортивними федераціями чи територіальними громадами або їх об'єднаннями дозволяти доступ для розвитку спорту в університетах. Про відповідальне ставлення органів державної влади та закладів вищої освіти до фізичного виховання свідчить Хартія про розвиток спорту в університетах. У контексті демократизації вищої освіти, публічності та покращення ефективності університетської політики дії, спрямовані на покращення умов університетського життя, набувають стратегічної ваги щодо якості та привабливості закладів освіти. Виходячи з цієї логіки, спорт стає головним і невід'ємним підґрунтям для об'єднання та розвитку університетської спільноти майбутнього. Спортивна практика переживає великий соціальний розмах, будучи безумовно головним інтеграційним фактором для вступників.

Здатність спорту задовольнити потреби і відповісти на низку мотивацій ставить перед державою та університетськими закладами освіти складне завдання. Спільна національна воля – можливість практикувати в хороших умовах фізичну і спортивну діяльність в університетських центрах, має розглядатись як фундаментальний складник підготовки майбутніх громадян. Фізично розвивати студентів, які цього бажають, надавати їм можливість якісно займатися практичними видами спорту є головним завданням із запобігання хворобам і водночас засобом зміцнення здоров'я.

З одного боку, різноманітні пропозиції з практичного спортивного і фізичного розвитку, запропоновані державними університетами, мають відповідати запитам студентів. Вони повинні бути максимально структурованими і керованими. З іншого боку, університетські спортивні служби мають продовжувати та якісно вдосконалювати досягнення, здобуті під час навчання в середній школі. Із цією метою університети забезпечують:

– спортивну підготовку шляхом проведення практичних занять для студентів незалежно від рівня фізичного розвитку – від дебютантів до призерів;

- координацію можливостей щонайширше охопити спортивними практиками студентів і працівників університетів, які вже мають незначні чи високі спортивні досягнення;
- управління спортивними комплексами (спорудами) і планування їх використання;
- створення й удосконалення різних проектів, які сприяють розвитку спортивної університетської діяльності;
- тренування студентів для участі у змаганнях і залучення їх до організації й проведення спортивних заходів;
- управління спортивними асоціаціями, розвиток університетського спорту та проведення змагань, які організовує Французька федерація університетського спорту (Fédération française du sport universitaire –FFSU) (CHARTE).

У Хартії зафіксовано такі цілі та завдання університетів: сприяти доступу до спортивних практик задля розвитку кожної особистості та здоров'я членів університетської спільноти; модернізувати спеціальне обладнання й умови для занять студентів з особливими потребами, для студентів і працівників, які мають високі спортивні досягнення чи демонструють системне покращення власних здобутків; покращувати знайомство з університетськими спортивними пропозиціями та комунікацію про спортивне життя університетської спільноти шляхом створення спортивної служби (un service des sports); підтримувати відповідальну діяльність університетів у концепції та просуванні спортивної політики, яка дає змогу підсилити привабливість та популярність університету серед вступників і здобувачів вищої освіти; інтегрувати заняття спортом із фаховою підготовкою так, щоб студент зміг використати здобуті компетентності у своєму професійному житті; сприяти спортивній діяльності в гуртожитках і підтримувати внутрішню співпрацю з іншими університетськими службами (CHARTE).

Спортивна практика – заняття з практичних видів спорту – це право кожної університетської спільноти. Практичні спортивні заняття мають бути гарантовані валідністю університетської спортивної політики всередині університетського життя так само як і в рамках початкової професійної підготовки студентів. Такий підхід високо цінується і підтримується комісіями з професійної підготовки й університетського життя (CFVU – commission de la formation et de la vie universitaire) та адміністративними радами (CA – conseil d'administration). Практичні спортивні заняття є рушієм привабливості університетів, вони виховують і готують студентів до входження в майбутнє професійне життя.

Практичні спортивні заняття, професійна підготовка і культура – це потужний вектор комунікації. Вони розвивають фізичні здібності, волю, вміння володіти собою на шляху здобуття професійних компетентностей, а також сприяють інтеграції в університетську, професійну, міську й іншу спільноти.

Слід зважати на те, що структуровані практичні спортивні заняття роблять значний внесок у покращення здоров'я, допомагають боротися проти шкідливих звичок, стресів, чим полегшують здобуття університетської освіти. З одного боку, планування навчання в університеті має дозволяти інтеграції фізичного виховання і вважати спортивні заняття визначальним і рівноправним складником студентського життя. Таким чином заклади вищої освіти сприятимуть інтеграції спорту у професійну підготовку з метою надання студенту оригінальних компетентностей, необхідних для комфортнішого входження в професійне життя. З іншого боку, запровадження спортивних практик має відповідати цілям університетської освіти, мотиваціям студентів і запитам суспільства.

Практичні види спорту в цілому разом зі спортивними змаганнями мають бути захищені від будь-яких негативних впливів і наслідків та служити спортивному вихованню. Вони мають бути вільними від комерційних, релігійних інтересів і слугувати взірцем університетського ідеалу, пропонуючи активний спосіб життя, пов'язаний із життям суспільним.

У згаданій Хартії також зазначено, що для успішного проведення занять із практичних видів спорту в цілковитій безпеці університети повинні мати загальнодоступні спортивні

споруди, обладнання й матеріали, які відповідають встановленим нормам, належної якості та в достатній кількості. Держава, університети, територіальні громади, приватні організації повинні об'єднувати зусилля, взаємодіяти та координувати свою діяльність для планування й оптимального використання всього спортивного обладнання у близькій перспективі. Регіональні, місцеві плани розвитку, контракти між державою і регіонами мають включати такі потреби на середню і довгу перспективи з урахуванням можливостей навколишнього середовища.

У кожному французькому університеті діє університетська служба фізичного та спортивного виховання (SUAPS – service universitaire des activités physiques et sportives). Її директор під керівництвом президента університету забезпечує практичну реалізацію спортивної університетської політики, схваленої комісією з професійної підготовки й університетського життя (CFVU). Він здійснює керівництво спортивними підрозділами у межах повноважень делегованих президентом університету. Університетська служба фізичного та спортивного виховання – єдиний простір для всіх практичних видів спорту, який гарантує доступність до всіх пропозицій спортивних практик, пропонованих університетом і зовнішніми інституціями та партнерами для всієї університетської спільноти. Вона підтримує та розвиває зв'язки з іншими університетськими підрозділами, а також регіональними комітетами університетського спорту, студентськими асоціаціями, університетськими клубами чи громадськими організаціями відповідно до спортивної політики, схваленої кожним університетом.

Положеннями Хартії передбачено постійне і недоторканне фінансування університетського спорту, яке має покривати всі витрати на безпечне функціонування і використання спортивних споруд та обладнання. Дані про комплекси і фінансовий стан спортивної політики, що проводиться, подаються вчасно кожного року до комітету професійної підготовки й університетського життя та до адміністративної ради навчального закладу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, фізичне виховання і спортивні практики у французькій освіті мають системний характер, вони запроваджені на всіх рівнях – від материнських шкіл до закладів вищої освіти. Центральні, а також місцеві органи державної влади та інші організації й установи приділяють значну увагу спортивному вихованню, вважаючи його запорукою здорової нації. Привабливість і популярність закладів вищої освіти в суспільстві значною мірою залежать від їх забезпечення усім необхідним (спортивними спорудами, майданчиками, інвентарем тощо) для фізичного і спортивного розвитку членів університетської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

- CHARTRE POUR LE DEVELOPPEMENT DU SPORT A L'UNIVERSITE. (n. d.). Retrieved from <http://www.cpu.fr/wp-content/uploads/2016/06/charte-sport-160524.pdf>. Code de l'éducation <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071191>
- Jeunesse. (n. d.). Le sport à l'école élémentaire. Retrieved from <https://mobile.education.gouv.fr/cid4363/le-sport-a-l-ecole-elementaire.html>.
- Legifrance - Le service public de l'accès au droit. (n. d.). Retrieved from <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071191>.